

ITINERARI PEL BARRANC DE L'ARGENTADA

Manel Martínez
Dibuixos. Manuel Santiago

L'itinerari que proposo en aquest número de Reboll no és el típic itinerari de natura, sino que és un recorregut seguint l'empremta que l'home ha deixat en aquest indret.

A tothom a qui li agradi caminar pel bosc de ben segur que moltes vegades, davant les restes d'un marge, un mas o d'altres, s'ha preguntat què podia haver estat allò. Molts cops la pròpia lògica ens ajuda a esbrinar-ho i d'altres, ens quedem amb les ganes de saber-ho, o potser en voldríem aprofundir més.

El recorregut en sí, pot donar per fer un itinerari botànic, doncs la vegetació que trobarem és abundant i molt variada, amb espècies de força interès. Però aquest no serà el cas i deixarem que qui ho segueixi gaudeixi de tots els aspectes que ens ofereix la vegetació per sí sola, acompanyats pels propis que l'home ha anat deixant amb la seva empremta.

En aquest recorregut pel barranc de l'Argentada intentarem justament això, anar esbrinant la història i l'empremta que l'home hi ha deixat amb els pas dels segles.

El recorregut el començarem a l'antiga granja de Castellfollit, a on hi podrem accedir en cotxe, pujant per la pista asfaltada que surt de la carretera de Poblet a Prades, on hi ha una creu de fusta en un pedestal esgraonat.

LA GRANJA DE CASTELLFOLLIT

Situada en el barranc del mateix nom, dins del bosc de Poblet, actualment es troba restaurada i el seu ús està destinat a lloc de repòs dels monjos cistercencs del monestir de Poblet.

Els primers documents sobre aquesta granja daten del segle XII, quan fou fundat el monestir de Poblet i es trobava dins de les terres donades al monestir per Ramon Berenguer IV . Encara que és molt probable que el seu origen sigui de l'època romana, a l'igual que altres granges del monestir, com la Mitjana, Riudabella i Milmanda. Abans de l'ocupació per part dels monjos, de ben segur que era utilitzada pels sarraïns que poblaven aquestes terres abans de la reconquesta. Una altra mostra d'aquests pobladors la trobem en el mateix barranc de Castellfollit, en l'anomenada torre del Moro, dalt d'unes roques i que deuria servir com a punt de vigilància.

El topònim de Castellfollit ve derivat d'una edificació, tipus castell, amb les seves parets recobertes de vegetació, fulles. Per tant, és lògic pensar que el nom donat a tota la vall prové de l'antiga edificació de la granja, segurament fortificada en el seu temps.

L'explotació d'aquesta granja per part dels monjos va estar dedicada a l'aprofitament del bosc, a diferència de les altres granges de la plana més dedicades a l'explotació agrícola.

Del bosc en treien llenya, carbó vegetal, fonells, teia, cabirons, posts i tot tipus de fusta, així com també l'aprofitaven per la pastura dels ramats.

També, però, existien petits conreus dedicats a la vinya, blat i horta principalment. D'aquests conreus i de l'activitat portada a terme com a granja encara es poden trobar alguns indicis avui en dia, el més notori són els castanyers centenaris que hi ha al costat mateix de la pista quan arribem a la granja. També podem observar, a pocs metres d'alçada per damunt de l'actual casa, les restes d'una era enrajolada amb panots.

L'ARGENTADA

Des del lloc on hi ha els castanyers centenaris de la pista, surt un sender en direcció a la llera del barranc de Castellfollit pel costat d'un altre barranquet que baixa del coll de la Tanca, el seguirem per dirigir-nos cap el barranc de l'Argentada.

El topònim d'aquest barranc ve donat per les antigues explotacions de plata (argent) que es realitzaren en la part alta del barranc, en la zona minera de l'Atrevida. Aquestes explotacions es podrien haver començat en l'època romana i haver-se continuat amb els sarraïns, els quals també explotaven altres mines properes a Siurana. Aquest fet encara donaria molta més importància a aquesta vall en aquells temps.

Baixant pel sender podrem veure altres exemplars de castanyers i un cop ens trobem a la llera del barranc, observarem restes d'alguns marges de les antigues franges conreades al voltant de la granja.

Traspassem el barranc pel davant mateix del sender i ens podem adonar que en realitat estem traspasant dues lleres, ja que aquest és el punt on es troben els barrancs de l'Argentada amb el de Castellfollit. Sortim a una zona plana sense vegetació per on passa un camí que ve de la pista que hem deixat. En aquest lloc també podrem observar alguns exemplars d'atmellers, mostra dels antics conreus de la granja.

Seguirem el camí que s'endinsa cap el bosc i s'enfila per una petita pujada, al final de la qual i a mà esquerra podem veure, una mica més amunt del camí, una clariana en forma de plaça rodona, és la plaça d'una antiga carbonera.

LES CARBONERS

En aquest barranc, a l'igual que en altres del bosc de Poblet, es va practicar el carboneig com una forma d'aconseguir carbó vegetal, bàsicament d'alzina, des de molts segles enrera, i va ser un recurs força important fins l'aparició de nous combustibles com el fuel o el gas. A mitjans d'aquest segle, i dins de la política forestal d'aquella època, en aquest bosc aleshores propietat de l'Estat, es van treballar les últimes carboneres, activitat que es va acabar quan van quedar desertes les subhastes que es realitzaven degut a que el carboneig ja no era rentable. Per tant, podríem assegurar que aquestes restes de antigues carboneres són d'aquell temps.

EL CAMÍ DE L'ARGENTADA

Continuem el camí i haurem de traspasar de nou la llera del barranc. Ara el camí se'ns presenta amb una mica de pendent i podem apreciar que es tracta d'un camí amb molts anys d'història com ens ho demostren les vores d'aquest, amb una mena de marges sense cap ordre, formats per pedres d'un tamany considerable, amuntegades a les vores. Ben segur que són fruit de pedres caigudes en mig del camí i que al llarg del temps es van anar col·locant a les seves vores per mantenir net el camí i alhora protegir-lo. Aquesta particularitat l'anirem trobant al llarg del camí, si bé en molts indrets està pràcticament perdut a causa que ja no se'n fa ús, però ens mostra la importància d'aquest en altres temps.

Ara ens trobem en una bifurcació de camins, serà l'única, ja que a partir d'ara no en trobarem més. Seguim per la dreta, a l'esquerra tornariem al barranc i el camí es perd. Una mica més amunt, a mà dreta, després d'un roure i al costat d'una esplèndida pinassa podem veure una mena de forat o clot a terra. Es tracta d'una carbonereta, les quals eren utilitzades per la combustió de les restes de la carbonera que no havien cremat be, i eren de dimensions molt més petites. Això ens fa pensar que a prop hauríem de trobar les restes d'una carbonera. Però això no sempre és així, ja que, sigui per la vegetació o pel lloc on es feia la carbonera, aquesta pot haver desaparegut sense cap rastre, i més tenint en compte que les úniques restes que podem trobar són de petits munts de pedres, forats o espais oberts dins de la vegetació.

Seguint el camí i a uns 15 minuts des de la granja de Castellfollit, ens trobarem amb un munt de pedres recobert de molsa, segurament restes d'una antiga caseta de carboners. Els carboners feien aquestes construccions a prop de les carboneres, i hi passaven tots els dies que durava la feina, especialment els de la combustió, que eren els dies en que havien d'estar més alerta per tal que no es cremés malament la llenya i el carbó surtís de mala qualitat.

Ara ens trobem amb el barranc que baixa de la serra de Sella, que ha desfet el camí i tindrem una mica de dificultat per travessar-lo, abans, però, veurem restes del que podria haver estat una altra construcció dels carboners.

El camí fa pujada i molts cops sembla que es perd en mig de la vegetació. Trobem el barranc del Sucarrat que baixa fins al barranc de l'Argentada. En aquest punt, el camí es torna a perdre en el mateix barranc. Si el creuem veurem una clariana amb un garric al mig, indicatiu d'una altra carbonera.

Anem a retrobar el camí una mica més amunt del lloc on l'hem perdut. Passem un tros difícil, doncs les aigües baixen pel mig del camí, encara que ens podem guiar pels marges de les vores. Seguim pujant i trobem una altra clariana a mà esquerra, típica d'una carbonera, també hi veurem un petit marge de pedra que deuria servir per la caseta del carboner.

Continuem pel camí. Creuem el barranc del Roque, la vegetació cada cop és més espessa, fins el punt que el camí es converteix en un sender. Ens enfilem pel sender. Ara creuem el barranc del Beure en Pena. El camí ara va planejant per tornar a enfilar-se. Ens trobem amb el barranc que baixa del coll de la Mola. El creuem. Uns quants metres més i sortim al barranc de l'Argentada. El camí en aquest punt està totalment perdut pels desperfectes produïts pels aiguats. Ja podem observar algunes deixalles de la mina. Busquem un lloc adient per pujar cap el pla. A dalt ens trobem amb una pista oberta per les

explotacions de la mina. Si anem cap a l'esquerra ens trobarem amb unes casetes dels miners completament abandonades. Cap a la dreta continua la pista fent una mica de pujada. Està una mica coberta de vegetació. La seguim i a mà esquerra veurem una galeria a cel obert. És una mica perillós atansar-se massa, doncs es pot produir algun desprendiment de terra. Uns quants metres més amunt veiem un marge de pedra que serveix per contenir la pista principal on ara ens trobem.

LES MINES

Estem situats en mig d'una zona minera compresa dins de tot el grup de mines i galeries de l'Atrevida, encara que amb noms diferents segons la situació del filó a explotar. Per tant, anirem amb molt de compte i no sortirem del camí, ja que existeixen diferents galeries o pous de ventilació coberts per la vegetació i poden resultar molt perillosos.

Des de la cruïlla de la pista seguirem cap a l'esquerra i ens trobarem diferents galeries o explotacions a cel obert al costat mateix de la pista. Arribem a unes edificacions mig enrunades de la pròpia explotació i veiem la boca d'una galeria o mina anomenada la RECONQUESTA o mina del TORN.

L'explotació minera d'aquesta zona data de molt antic. Ja he comentat abans la possible explotació de plata per part dels romans i més tard dels sarraïns. També els abats de Poblet portaren a terme explotacions en aquesta zona en diferents èpoques amb altres noms com el Cros Ric o el Cros Gran.

Les extraccions més importants han estat de barita, sobretot en aquest segle, però també s'han efectuat extraccions de cobalt, galena, niquelina i plata entre d'altres al llarg de la seva explotació durant molts segles. De fet, aquesta zona és molt rica en minerals. Es tenen més de cinquanta inventariats.

Altres vegades s'han intentat explotacions que no han donat resultat per diferents raons. Per exemple en la guerra del Francès, el Cos d'Artilleria del exercit va voler extreure plom per munició sense tenir-ne èxit. El 1822 guerrillers carlins van voler extreure galena i tampoc no van aconseguir-ho.

De fet, l'explotació més forta s'ha dut durant aquest segle amb companyies privades que van obtenir concessions de l'Estat, doncs no hem d'oblidar que aquest bosc era de la seva titularitat des del 1835 quan hi va haver la desamortització dels bens eclesiàstics.

El nom d'Atrevida es coneix des de l'any 1915 i fins els anys 70 s'explota amb plena activitat. Després l'activitat va minvant fins el 1990 quan es tanquen les mines definitivament.

L'itinerari o recorregut el finalitzarem en aquest punt. Tornem endarrera pel mateix lloc. També hi ha altres alternatives. La primera seria, des del punt on es troben les pistes de les mines, seguir barranc amunt per sortir a la pista forestal que va des de Castellfollit fins La Pena, on trobarem una altra explotació minera anomenada ARGENTÍFERA o DOLORES. L'altra possibilitat és la de seguir la pista de la mina, aquest cop cap a la dreta, fins trobar la mateixa pista forestal, per seguir-la en direcció Castellfollit i arribar fins a la granja.

FITXA TÈCNICA

Municipi : Vimbodí

Accés : des del monestir de Poblet per la carretera de Prades fins la cruïlla de Castellfollit, on hi ha una creu de fusta en un pedestal esgraonat.

Durada del recorregut : 1 h. de pujada fins la mina. La baixada depent de l'alternativa a seguir.

Figura legal de protecció natural : Paratge Natural d'Interès Nacional de la vall del monestir de Poblet.

Èpoques recomanades de visita : Tot l'any.

Nivell de dificultat del recorregut : moderat.

Alt interès paisatgístic, botànic i geològic.